

« قواعد درس ششسر » : ذوالقرنین :

فعلها از نظر مشخص بودن و معلوم بودن انجام دهنده‌ی کار و فاعل به دو دسته تقسیم می‌شوند : ۱- المبنی للمعلوم ۲- المبنی للمجهول

۱- المبنی للمعلوم (فعل معلوم) : فعلی است که فاعل و انجام دهنده‌ی کار آن مشخص بوده و تکیه‌ی فعل بر روی فاعل می‌باشد :

- كَتَبَ الطَّالِبُ تَمْرِينَهُ : دانش آموز تمرینش را نوشت. (انجام دهنده : الطَّالِبُ)

۲- المبنی للمجهول (فعل مجهول) : فعلی است که فاعل و انجام دهنده‌ی کار آن مشخص **نباشد** و انجام کار به نائب فاعل که قبلاً همان مفعول جمله بوده

نسبت داده شده است. - كَتَبَ تَمْرِينُهُ : تمرینش نوشته شد. (فاعل و انجام دهنده‌ای وجود ندارد)

طریق مجهول کردن جملات معلوم و برعکس :

@Arabicfadaei / تلگرام

۱) فاعل را از جمله حذف می‌کنیم. (اگر صفت یا مضاف الیه داشت، آنها هم حذف می‌شوند)

۲) مفعول را با علامت مرفوع به عنوان « **نائب فاعل** » جانشین فاعل می‌کنیم. (اگر مفعول صفت داشت، آن را هم بالتبعیه منصوب می‌کنیم)

۳) فعل جمله را به روش زیر مجهول می‌کنیم :

۱- **فعل ماضی** : « **عين الفعل** » را « **كسره (ُ)** » می‌دهیم و **تمامی حروف متحرک** (حرکت دار) **قبل از عين الفعل** را « **ضمه (ُ)** » می‌دهیم.

- قَتَلَ (کشت) ← قَتَلَ (کشته شد) - اسْتخدمَ (به خدمت گرفت) ← اسْتخدمَ (به کار گرفته شد) - اِكْتسبَ (بدست آورد) ← اِكْتسبَ (بدست آورده شد)

۲- **فعل مضارع** : عين الفعل را « **فتحه (َ)** » می‌دهیم و **فقط حرکت حروف مضارعه (اتین)** را « **ضمه (ُ)** » می‌دهیم.

- يَقْتُلُ (می‌کشد) ← يَقْتُلُ (کشته می‌شود) - يُعَلِّمُ (یاد می‌دهد) ← يُعَلِّمُ (یاد داده می‌شود) - يَكْتَسِبُ (بدست می‌آورد) ← يَكْتَسِبُ (به دست آورده می‌شود)

خلاصه ← چگونه فعل را مجهول کنیم؟	فعل ماضی (فَعَلَ)	عين الفعل را كسره (ُ) می‌دهیم	حروف حرکت دار قبل از عين الفعل را ضمه (ُ) می‌دهیم.
	فعل مضارع (يَفْعَلُ)	عين الفعل را فتحه (َ) می‌دهیم	حروف مضارعه (اتین) را ضمه (ُ) می‌دهیم.

۴) فعل مجهول شده را از نظر « **جنس** » با نائب فاعل **مطابقت** می‌دهیم. چند مثال :

- كَتَبَ الطَّالِبُ الدَّرْسَ : ← كَتَبَ الدَّرْسَ.
- مَنَعَ الإسلامُ المَرأةَ المسلمةَ مِنَ التَّكاسُلِ : ← مَنَعَ المَرأةَ المسلمةَ مِنَ التَّكاسُلِ.

- أَنْزَلَ اللهُ الأمطارَ مِنَ السَّماءِ : ← أَنْزَلَ اللهُ الأمطارَ مِنَ السَّماءِ.
- شَجَّعَ الإسلامُ المُسلمينَ على طَلَبِ العِلْمِ : ← شَجَّعَ المُسلمونَ على طَلَبِ العِلْمِ.

چند نکته پیرامون جملات مجهول :

نکته ۱ : باید بدانیم که تمامی احکام و قواعد « **نائب فاعل** » نسبت به « **فعل مجهول** » در حکم « **فاعل** » است برای « **فعل معلوم** »

(یعنی هر مطلبی را که درباره فاعل می‌دانیم از جمله ؛ انواع آن (اسم ظاهر- بارز- مستتر) / روش پیدا کردن آن / جایگاه آن (که همواره **بعد از فعل مجهول**

می‌آید) / حرکت آن / مطابقت آن با فعل مجهول از نظر « **جنس** » / نکات آن و... باید برای « **نائب فاعل** » در نظر بگیریم)

نکته ۲ : فعلی که مجهول شده در ترجمه‌ی ماضی آن از کلمه‌ی « **شُد** » و در ترجمه‌ی مضارع از کلمه‌ی « **می‌شود** » استفاده می‌کنیم. مثال :

- طَرِقَ بابُ الصَّفِّ : در کلاس زده **شُد**.
- تَعَلَّمَ الدَّرْسُ إلى الطَّالِبَاتِ : درس به دانش آموزان تعلیم داده **می‌شود**.

نکته ۳ : در مجهول کردن و برعکس (معلوم ساختن جمله‌ی مجهول) نباید « **زمان فعل** » تغییر کند. مثال :

- طَرِقَ الطَّالِبُ بابَ الصَّفِّ : ← يُطَرِّقُ بابَ الصَّفِّ (✘) - طَرِقَ بابُ الصَّفِّ. (✔)

نکته ۴ □ : اگر مفعول جمله از نوع « ضمیر بارز (هُ - هُما - هُم - ها - هُما و ... ی - نا) » باشد، باید فعل مورد نظر را به شماره صیغه‌ی ضمیر مفعولی صرف کرده و فوراً فعل را طبق آنچه گفته شد (فَعِلَ - يُفَعَلُ)، مجهول کنیم. مثال :

- هُم يُعَلِّمُونَكَ (۷) ← تُعَلِّمُ ← تُعَلِّمُ (تعلیم داده می‌شوی) - عَرَفُواكُمْ (۱۰) : ← عُرِفْتُمْ (شناخته شدید)

نکته ۵ □ : اگر فعل مورد نظر دو مفعولی باشد (جَعَلَ - حَسِبَ - رَزَقَ - وَهَبَ - وَعَدَ - مَنَحَ - أَتَى - رَأَى - عَدَّ - أَلْبَسَ - سَمَّى - أَعْطَى - عَلَّمَ - بَلَّغَ - أَلْهَمَ - ذَوَّقَ - أَذَاقَ - جَنَّبَ - أَقْرَضَ - أَطْعَمَ - أَخْبَرَ - إِعْتَبَرَ - ظَنَّ ...) مفعول به اول را (اسم ظاهر یا ضمیر بارز) به عنوان « نائب فاعل » قرار داده و مفعول به دوم را بدون تغییر به عنوان مفعول به می‌نویسیم. مثال :

- وَعَدَ اللَّهُ الْمُؤْمِنَ الْجَنَّةَ ← (مجهول) وَعَدَ الْمُؤْمِنَ الْجَنَّةَ . - جَعَلَ اللَّهُ النَّبِيَّ رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ ← (مجهول) جَعَلَ النَّبِيَّ رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ .

نکته ۶ □ : هرگاه مفعول جمله از نوع اسم ظاهر باشد، حتماً فعل در هنگام مجهول شدن به صیغه‌ی « ا یا ۴ » تبدیل می‌شود. مثال :

- كَتَبَ الطَّالِبُ الدَّرْسَ : ← كَتَبَ (صیغه « ۱ » ماضی) الدَّرْسُ . - يُنَزِّلُ اللَّهُ الْأَمْطَارَ مِنَ السَّمَاءِ : ← تُنَزَّلُ (صیغه‌ی ۴ مضارع) الْأَمْطَارُ مِنَ السَّمَاءِ .

نکته ۷ □ : هرگاه یک فعل ماضی با حرکت « ـُ » شروع شود، قطعاً آن فعل مجهول است، ولی در فعل‌های مضارع باید به « عین الفعل » فعل دقت کنیم.

- وَجِدْتَ (ماضی مجهول) - عَلَّمَ (ماضی مجهول) - يَعْلمُ (مضارع مجهول) - يُكْرِمُ (مضارع مجهول)

نکته ۸ □ : لازم به ذکر است فقط می‌توان ؛ از فعل‌های ماضی و مضارع متعدی که « مفعول به » داشته باشند فعل مجهول ساخت. پس می‌توان گفت که ؛ فعلی که مجهول شده حتماً متعدی می‌باشد.

نکته ۹ □ : باید بدانیم ؛ از فعل‌های « لازم و افعال ناقصه (كانَ - صارَ - أصبحَ - ليسَ - مادامَ) - و ۶ صیغه‌ی امر مخاطب » نمی‌توان فعل مجهول ساخت.

نکته ۱۰ □ : توضیح دو تیتتر مهم در مجهول کردن جمله :

۱) عَيْنُ الْفِعْلِ الَّذِي يُمَكِّنُ أَنْ يَكُونَ مَجْهُولاً : فعلی را مشخص کن که ممکن است « مجهول » باشد !
که باید در بین گزینه‌ها به دنبال فعلی بگردیم که ؛ متعدی و بدون مفعول به باشد.

مثال : خَلَقَ الْإِنْسَانَ ضَعِيفاً : « خَلَقَ » فعل ماضی متعدی بدون مفعول است که باید به صورت « خَلَقَ » در نظر گرفته شود.

۲) عَيْنُ الْفِعْلِ الَّذِي يُمَكِّنُ أَنْ يُبْنَى لِلْمَجْهُولِ : فعلی را مشخص کن که ممکن است از آن « فعل مجهول » ساخته شود !
که باید در بین گزینه‌ها به دنبال فعلی بگردیم که ؛ ؛ دارای مفعول به باشد.

مثال : يَغْسِلُ الْوَلَدُ مَلَابِسَ الرِّيَاضَةِ قَبْلَ الْمُسَابَقَاتِ : فعل « يَغْسِلُ » فعل متعدی با مفعول است، پس می‌توان از آن « فعل مجهول » ساخت.

محل یادداشت نکات

♦ تمرین (۱) : جملات زیر را مجهول کنید : ↓↓↓↓↓↓↓↓↓↓↓↓↓↓↓↓↓↓↓

- ۱) يَطْلُبُ اللهُ بِكُمْ الْيُسْرَ :
- ۲) هُمْ يَتَعَلَّمُونَ اللُّغَةَ الْعَرَبِيَّةَ :
- ۳) شَكَرَ النَّاسُ بِهَلُولِ لِبِنَاءِ الْمَسْجِدِ :
- ۴) الرَّجُلُ حَذَفَ اسْمَ بِهَلُولٍ مِنْ جِدَارِ الْمَسْجِدِ :
- ۵) خَلَقَ اللهُ الْإِنْسَانَ ضَعِيفاً :
- ۶) إِذَا يَقْرَأُ الطَّالِبُ فِي صَفْنَا الْقُرْآنَ، لَا يَتَكَلَّمُ أَحَدٌ :
- ۷) الْفَلَّاحُ غَرَسَ الشَّجْرَةَ فِي الْحَدِيقَةِ :
- ۸) يَا طَالِبَ الْمَدْرَسَةِ ! أَنْتِ تَنْصُرِينَ صَدِيقَاتِكَ :
- ۹) نَحْنُ لَا نَنْسَى هَذِهِ الْأَشْجَارَ الْبَاسِقَةَ :
- ۱۰) أَوْلَئِكَ الْمُعَلِّمُونَ يُدْرَسُونَ الْعَرَبِيَّةَ بِشَكْلِ جَدِيدٍ :
- ۱۱) سَأَلَ سَعِيدٌ صَدِيقَهُ عَنْ سَبَبِ وَقُوفِهِ :
- ۱۲) أَنْتُمْ عَطَّرْتُمْ نَفْسَكُمْ لِاقَامَةِ الصَّلَاةِ :
- ۱۳) النَّاسُ يَتَعَرَّفُونَ أَصْدِقَائِهِمْ عِنْدَ الشَّدَائِدِ :
- ۱۴) نَحْنُ تَحَمَّلْنَا صُعُوبَةَ الْحَيَاةِ لِذِكْرِ اللَّهِ :
- ۱۵) الْمُعَلِّمُونَ أَجْلَسُوا الطُّلَّابَ فِي مَكَانِهِمْ :
- ۱۶) لَا تَسْتَمِعُوا غَيْرَ كَلَامِ الْحَقِّ :
- ۱۷) أَنْتِ تَشَاهِدُ الْأَسْمَاكَ الَّتِي تُمَطِّرُ مِنَ السَّمَاءِ :
- ۱۸) أَرْسَلَ رَجُلٌ وَالِدَهُ إِلَى خَارِجِ الْمَدِينَةِ لِكَسْبِ التَّجَارِبِ :
- ۱۹) يَكْتَسِبُ الْإِنْسَانُ التَّجَارِبَ الْعَدِيدَةَ مِنْ عَمَلِ الْحَيَوَانَاتِ :
- ۲۰) نَحْنُ نُسَاعِدُ وَالِدَنَا فِي قَطْعِ الْأَعْشَابِ :
- ۲۱) بَعَثَ اللهُ النَّبِيَّ مُبَشِّراً وَمُنْذِراً :
- ۲۲) الْغَوَاصُّونَ يَكْشِفُونَ عَجَائِبَ وَأَسْرَارَ تَحْتَ الْمَاءِ :
- ۲۳) أَشْجَعُ أَخِي الصَّغِيرِ فِي الْمَلْعَبِ :
- ۲۴) تَضْرِبُ الدَّلَافِينَ سَمَكَةَ الْقَرَشِ بِأَنْوْفِهَا الْحَادَةِ :
- ۲۵) هَذَانِ التَّلْمِيزَانِ يَكْتُبَانِ تَمَارِينَهُمَا فِي مَكْتَبَةِ الْمَدْرَسَةِ :
- ۲۶) هَلْ تَكْتُبِينَ دَرُوسَكَ فِي أَيَّامِ الْأُسْبُوعِ :
- ۲۷) هَذِهِ الرِّيَّاحُ الشَّدِيدَةُ تَسْحَبُ الْأَشْجَارَ إِلَى السَّمَاءِ بِقُوَّةٍ :
- ۲۸) الْإِسْلَامُ يَحْتَرِّمُ الْأَدْيَانَ الْإِلَهِيَّةَ دَائِماً :
- ۲۹) أَنْتِ تَشَاهِدُ سَقُوطَ الْأَسْمَاكَ مِنَ السَّمَاءِ :
- ۳۰) حَيَّرَتْ ظَاهِرَةً مَطَرَ السَّمَكِ النَّاسَ سِنُونَ طَوِيلَةً :
- ۳۱) أَجْعَلُ الْعِزَّتَ فِي الصَّدَقِ :
- ۳۲) الْقِطُّ يَلْعَقُ جُرْحَهُ عِدَّةَ مَرَّاتٍ :
- ۳۳) مَا قَسَمَ اللهُ لِلْعِبَادِ شَيْئاً أَفْضَلَ مِنَ الْعَقْلِ :

*** لغات و کلمات درس ششم ***

۴۱) الْحَدِيدُ : آهن	۲۱) اتَّقُوا : بترسید، پرهیزید	۱) تَصَادَمَ : درگیر شد، تصادف کرد (يَتَصَادَمُ / تَصَادَم)
۴۲) دَبْرٌ : سامان بخشید	۲۲) خَرَبٌ : ویران کرد (يُخَرِّبُ / تَخْرِيب)	۲) كَانَ ... يَحْكُمُ : حکومت می کرد، داوری می کرد
۴۳) بدَائِيٌّ : بدوی	۲۳) خَيْرٌ : اختیار داد (يُخَيِّرُ / تَخْيِير)	۳) اِخْتَارَ : برگزید (اِخْتَارَ / اِخْتِيَار)
۴۴) الْمُسْتَنْعَى : مُرداب	۲۴) دَبْرٌ : سامان بخشید (يُدْبِرُ / تَدْبِير)	۴) اِسْتَقْبَلَ : به پیشواز رفت (يَسْتَقْبِلُ / اِسْتِقْبَال)
۴۵) الدَّجَاجُ : مرغ	۲۵) ذَابَ : ذوب شد (يَذُوبُ)	۵) اِسْتَقَرَّ : استقرار یافت (يَسْتَقِرُّ / اِسْتِقْرَار)
۴۶) الذُّبَابُ : مگس	۲۶) اَعْطَى : داد (يُعْطِي / اِعْطَاء)	۶) اَشْعَلَ : شعله ور کرد (يُشْعِلُ / اِشْعَال)
۴۷) اَعْطَى : به من بده	۲۷) كَانَ ... يَرْحَبُونَ : خوش آمد می گفتند	۷) اَصْلَحَ : اصلاح کرد (يُصْلِحُ / اِصْلَاح)
۴۸) الوُصُولُ : رسیدن	۲۸) رَفَضَ : نپذیرفت (يَرْفُضُ)	۸) اطَّاعَ : پیروی کرد (يُطِيعُ / اِطَاعَة)
۴۹) نُحَاسٌ : مس	۲۹) سَارَ : حرکت کرد (يَسِيرُ)	۹) رَحَبٌ : خوش آمد گفت (يُرَحِّبُ / تَرْحِيب)
۵۰) مَرَقٌ : خورش	۳۰) اِغْتَمَمَ : غنیمت شمرد (يَغْتَمِمُ / اِغْتِنَام)	۱۰) مَرَحٌ : خرامان، سرمستی، خوشگذرانی
۵۱) حَمِيرٌ : خَرَان (مفرد : حِمَار)	۳۱) سَجَّ : به پاکی یاد کرد (يُسَبِّحُ / تَسْبِيح)	۱۱) مَسْئُولُ اِلسْتِقْبَالِ : مسئول پذیرش
۵۲) الْجُبْنَةُ - الْجُبْنُ : پنییر	۳۲) سَأَلُوْا : بازگو خواهم کرد	۱۲) اِغْلَاقٌ : بستن (اُغْلِقُ / يُغْلِقُ / اِغْلَاق)
۵۳) مُحَارَبَةٌ : جنگیدن	۳۳) هَدَى : راهنمایی کرد (يَهْدِي)	۱۳) اَنْصَتَ : با سکوت گوش فرا داد (يُنصِتُ / اِنْصَات)
۵۴) مَضِيْقٌ : تنگه	۳۴) سَكَنَ : زندگی کرد (يَسْكُنُ)	۱۴) تَابَ : توبه کرد (يَتُوبُ)
۵۵) مُخْتَالٌ : خودپسند	۳۵) نَهَبَ : به تاراج برد (يَنْهَبُ)	۱۵) تَخَلَّصَ : رهایی یافت (يَتَخَلَّصُ / تَخَلُّص)
۵۶) كَرِيهٌ : ناپسند	۳۶) سَاعَةُ الدَّوَامِ : ساعت کار	۱۶) تَلَا : تلاوت کرد، بازگو کرد (يَتْلُو)
۵۷) زُبْدَةٌ : کره	۳۷) المَوْعِدُ : وقت (جمع : المَوَاعِد)	۱۷) جَزَى : کیفر کرد (يَجْزِي)
۵۸) نَحْوٌ : سمت - به طرف	۳۸) كَانَ قَدْ اَعْطَاهُ : به او داده بود	۱۸) حَارَبَ : جنگید (يُحَارِبُ / مُحَارَبَةٌ)
۵۹) اِلْيَ اِلِ : شتر	۳۹) بَيْنَ الْحَيْنِ وَالْآخِرِ : هر از گاهی	۱۹) حَكَمَ : حکومت کرد، داوری کرد (يَحْكُمُ / حُكُومَةٌ)
	۴۰) الْجَيْشُ : ارتش (جمع : الْجُيُوش)	۲۰) خَاطَبَ : خطاب کرد (يُخَاطِبُ / مُخَاطَبَةٌ)

@Arabicfaaei / تلگرام

*** کلمات مترادف درس ششم ***

۱۱) كَرِيهٌ = قَبِيحٌ (زشت)	۶) هَيْبَةٌ = عَظَمَةٌ (عظمت)	۱) سَارَ = ذَهَبَ (رفت)
۱۲) المَوْعِدُ = المَوْعِدُ (زمان - وقت)	۷) صِرَاطٌ = طَرِيقٌ = مَسِيرٌ = سَبِيلٌ (راه)	۲) وَضَعَ = جَعَلَ (قرار داد)
۱۳) شُؤْنٌ = أُمُورٌ (کارها)	۸) جَاءَ بِ - أَتَى بِ (آورد)	۳) وَاِسِعَةٌ = كَبِيرَةٌ (بزرگ)
۱۴) سَارَى - حَرَكٌ (حرکت داد)	۹) نَحْوٌ = إِلَى (به طرف - به سوی)	۴) بَنَى = صَنَعَ (ساخت)
۱۵) بَيْنَ الْحَيْنِ وَالْآخِرِ = أحياناً (گاهی)	۱۰) يَسْكُنُ = يَعِيشُ (زندگی می کند)	۵) يَطْلُبُ = يَرْجُو (می خواهد)

*** کلمات متضاد درس ششم ***

۱) دَهَابٌ ≠ رَجُوعٌ (رفتن ≠ برگشتن)	۶) اطَّاعَ ≠ كَفَرَ (پیروی کرد ≠ کفر ورزید)
۲) بَيْنَ الْحَيْنِ وَالْآخِرِ ≠ دَائِماً (هر از گاهی ≠ همیشه)	۷) مَيَّتٌ ≠ حَيٌّ (مرده ≠ زنده)
۳) أَمْوَاتٌ ≠ أَحْيَاءٌ (مردگان ≠ زندگان)	۸) اِغْلَاقٌ ≠ فَتْحٌ (بستن ≠ بازکردن)
۴) بدَائِيٌّ ≠ مُتَمَدِّنٌ (بدوی ≠ پیشرفته، شهرنشین)	۹) وِرَاءٌ ≠ أَمَامٌ (پشت ≠ جلو)
۵) قَبِلَ ≠ رَفَضَ (پذیرفت ≠ نپذیرفت)	۱۰) مُوحَّدٌ ≠ كَافِرٌ (یکتاپرست ≠ بی ایمان)

***** « **جمعهای مکسر درس ششم** » *****

(۱) أصوات ← الصَّوت (صدا)	(۵) شُؤن ← شَأْن (کار)	(۹) مَنَاطِق ← مَنَاطِقَة (ناحیه)
(۲) أُمُور ← أمر (کار)	(۶) أَخْشَاب ← خَشَب (چوب)	(۱۰) مَوَاعِد ← مَوَاعِد (زمان)
(۳) أَمْضَاع ← وَضْع (حالت ، جای)	(۷) جَبُوش ← جَبِش (ارتش)	
(۴) حَمِير ← حِمَار (الاغ - خَر)	(۸) هُدَايَا ← هَدِيَة (هدیه ، پیشکش)	

محل یادداشت نکات

@Arabicfadaei / تلگرام

@Arabicfadaei / تلگرام

